

וישלח ג

— י"ט כסלו —

ווערט אויך געטייטשט דער וואָרט „לבדו“ — „אל תיקרי לבדו אלא לכדו“: דאָקעגן לויטן פירוש המדרש איז „ויותר יעקב לבדו“ אָן ענין פון תכלית העילוי והמעלה⁹: „סאיז ע"ד ווי „ונשגב ה' לבדו“ פון הקב"ה — דער ענין פון אחדות והתגלות של הקב"ה, ווי עס וועט זיין ערשט לעתיד לבוא — „ביום ההוא“ (כהמשך אין פסוק).

ב. סאיז ידוע וואָס דער של"ה שרייבט¹⁰, אַז אַלע מועדי השנה זיינען מרומז אין די פרשיות התורה וואָס ווערן געלייענט אין די זמנים אין וועלכע די מועדים זיינען חל.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק בנוגע דעם מועד¹¹ פון י"ט כסלו, וואָס איז חל — בכמה שנים, ווי דעם יאָר — אין (שבת) פ' וישלח¹², אַז דער תוכן פון י"ט כסלו איז מרומז אין פ' וישלח¹³.

וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים:

דאָס וואָס תורת החסידות איז נתגלה געוואָרן דווקא אין די דורות האחרונים (און ניט אין די פריערדיקע דורות, וואָס „ראשונים בני מלאכים כו"ל¹⁴), זיינען

א. אויפן פסוק¹: „ויותר יעקב לבדו“ זיינען פאַראַן עטלעכע פירושים, ומהם:

(א) די גמרא² זאָגט (און עס ווערט אַראָפּגעבראַכט — בשינוי לשון — אין פרש"י על התורה): „נשתייר על פכין קטנים“: און דאָס איז מרומז אין וואָרט „לבדו“, ווי רבותינו בעלי התוספות³ ברענגען אַראָפּ: „אל תיקרי לבדו אלא לכדו“⁴.

(ב) אין מדרש⁵ שטייט: „מה הקב"ה כתוב בו“ ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו“.

ווי פיל מאָל גערעדט⁷, האָבן אַלע פירושים אויפן זעלבן פסוק (ומכ"ש — אויפן זעלבן וואָרט) צווישן זיך אַ קשר תוכני. דאָרף מען פאַרשטיין: וואָס איז די שייכות צווישן די צוויי פירושים בנוד"ד, ואדרבא, לכאורה, זיינען זיי פירושים הפכיים:

לויטן פירוש הגמרא איז יעקב'ס אי-בערברייבן „לבדו“ געווען פאַרבונדן מיט „קטנים“, מיט זאכן וואָס האָבן געהאַט גאָר ווייניק חשיבות⁸ [און אזוי

(1) פרשתנו לב, כה.

(2) חולין צא, סע"א.

(3) וז"ה בבבאי (בשם „רבותינו ז"ל“) ורע"ב עה"פ.

(4) וראה עוד טעם בבעה"ט שם: לשון בית הבד כ"ו, ובהדר זקנים: ממשמעות דלכדו ידענא כו', עיי"ש, וראה מפרשי רש"י כאן.

(5) ב"ר פע"ה, א.

(6) ישע"י ב, יז.

(7) ראה לקריש ח"ג ע' 782. ועוד.

(8) ובפרט עפ"י פ"י הכלי יקר כאן. וראה ג"כ אר"ת להה"מ (ק"א, א): „יעקב לבדו כו' שכן פחים * קטנים כו' בלי מוחין פחים קטנים היינו כלים קטנים והם המוחין כו'“.

(*) כן הוא בדפוס שלפני ואולי צ"ל „פכים“.

(9) להעיר גם מתורת לוי"צ (ע' יא), ד.ויותר יעקב לבדו" שייך להן עם לבדו ישכון“.

(10) חלק תושבי"כ ר"פ וישב.

(11) כ"ה לשון אדה"ז — לקריש ח"א יט, ב. ובלי' כ"ק מ"ח אדמו"ר (במכתב שנעקט בהקדמה להיום יום. בהקדמה לחוברת י"ט כסלו) — „חג החגים“ (נתבאר בלקריש ח"ה ע' 436 ואילך).

(12) וגם כשחל בשבוע דפ' וישב — הרי „מתברר“ הוא משבת שלפניו — ש"פ וישלח.

(13) ראה גם ס' השיחות תשי"ד ע' 50 (וראה לקמן הערה 65). לקריש ח"א ע' 70. ועוד.

(14) כ"ה בשבת ק"ב, ב. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג (קדמאי בני מלאכים). ובשקלים רפ"ה ובר' פ"ט, ח — ליתא חיבת „בני“ (קדמאין מלאכין), וכ"ה

פאראן צוויי הסברות:

(א) מצד דעם חושך כפול ומכופל וואס איז נתוסף געווארן אין די דורות האחרונים (ובפרט אין דרא דעקבתא דמשיחא), מוז מען אנקומען צו א העכערן אור, וואס זאל בייקומען אויך אט דעם חושך¹⁵;

(ב) ע"ד ווי עס שטייט אין כתבי האריזל¹⁶ (און עס ווערט אראפֿ געבראכט אין מגן אברהם¹⁷ וש"ע אדה"ז¹⁸) — בעל הגאולה והשמחה — להלכה, אז ערב שבת דארף מען פארזוכן פון די מאכלים פון שבת (טועמי' חיים זכר¹⁹), אזוי איז עס אויך אין די כללות'דיקע „טעג" פון „שית אלפי שני"י²⁰, אז אין די לעצטע דורות פאר ביאת המשיח, דעם „ערב שבת" פון „יום שכולו שבת" — ווערט נמשך א הארה (בדרך טעימה עכ"פ) פונעם גילוי פון פנימיות התורה וואס וועט נתגלה ווערן (בשלימותה) דורך משיח צדקנו²¹.

גירסת ר"ג גאון שבת שם. תודיה ר"ג שבת יב, ב. ב' הגירסאות הובאו בדקיס שבת קיב, ב. ובתוס' ד"ה צדיקים, חולין ה, ב: „אם הראשונים כמלאכים כ"י — ולשון זה רגיל בכמה ספרים.

(15) קונטרס ע"ה"פ פ"ג. מ"י כ"י אדמיר נ"ע (נדפס בהוספות לקונטרס הנ"ל ע' 82 ואילך).

וראה ג"כ: משל אדה"י (התמי' ח"ב ע' מט [עב]) מבו מלך שנחלה כ"י: הבעש"ט עורר את ישראל מהתעלפותם כ"י (כתי' דא"ח ישן (לא נדע למי) — נדפס בסה"מ תרס"ג ע' רנא. וראה לקריש ח"ב ע' 516 ואילך). ועוד.

(16) פתיח שירי רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש.

(17) אורח סריג סוסקיא.

(18) שם ס"ה.

(19) פתיח ש"ה. שעה"כ שם.

(20) ראה רמב"ן בראשית ב, ג.

(21) ראה בכ"ז לקריש ח"א ע' 59. ועוד (וראה גם לקריש ח"ב ע' 467 ואילך).

וראה ג"כ זחאי ק"ו, א (ושם ק"ה, א) — נת' בארובה בשיחת אחש"פ תשיל (נדפסה בלקריש ח"ז ע' 206 ואילך. בהוספות להמשך תרס"ז): לעיל ע' 42 ואילך. ולהעיר ג"כ מאוה"ח פ' צו, ו, ב: ממש

און אויך אין די צוויי הסברות געפינט מען די צוויי קצוות (ע"ד ווי אין „ויתר יעקב לבדו", כנ"ל): לויט דער ערשטער הסברה קומט אויס, אז דער גילוי אור החסידות אין דורות האחרונים איז מצד זייער נידעריקייט — צוליב דעם גודל החושך אין אט די דורות פאדערט זיך לעומתו דער גילוי פונעם אור נעלה פון פנימיות התורה: משא"כ לויט דער צווייטער הסברה, איז דער גילוי החסידות אין די דורות האחרונים פאר-בונדן מיט מעלת הזמן: זייענדיק בבחי' „ערב שבת לאחר חצות" איז שוין דעמאלט דא א מעין פון דעם גילוי דלעתיד²¹.

ג. דער ביאור אין דעם:

ס'איז ידוע²² אז י"ט כסלו האט אויפֿ-געטאן די התחלה פון דעם עיקר ד' „פוצו מעינותיך חוצה" — די הפצה פון מעינות החסידות צו אלע אידן, אויך צו אזעלכע וואס געפינען זיך אין „חוצה"²³.

שוין פיל מאל גערעדט²⁴ וועגן דעם דיוק הלשון „פוצו מעינותיך חוצה", אז דאס מיינט, אז די מעינות אַליין דארפן קומען אין „חוצה"; ד.ה. ניט נאר דארפן די מעינות האָבן אַ ווירקונג אויפן „חוצה" (בעת זיי אַליין בלייבן במקומם), נאר אויך זיי אַליין דארפן זיך געפינען אין „חוצה"²⁵.

הרמב"ם באגרת תימן — הובא ונת' בלקריש ח"ב ע' 588 ואילך. ועוד.

(21) היינו, דלא רק שתורת החסידות (יפוצו מעינותיך חוצה) היא הכנה לאתי מר' (אגה"ק הידועה של הבעש"ט — נדפסה בסריג בן פורת יוסף. ובכ"מ), כיא שעכשיו כבר מאיר מהגילוי דלעתיד.

(22) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(23) ראה תורת שלום שם (ע' 113).

(24) ראה לקריש ח"ז ע' 106. ועוד.

(25) ראה ספר השיחות תשי"ד ע' 106.

אָזוי איז עס אויך אין (נשמות) ישראל:
דורך גילוי תורת החסידות האָט זיך
אויפגעטאָן דער ענין פון „יפוצו
מעניותיך חוצה“ אין דעם אדם גופא²⁸
— דער איחוד פון סתים וגליא
שבנשמתא²⁹:

אמת טאקע, אַז אויך פאַר דעם גילוי
פון תורת החסידות האָט דער אור
האמונה (סתים דנשמתא), וואָס איז
העכער פון שכל, פועל געווען אויך
אויף די כחות הגלויים — אַז אויך די
כחות פון שכל ומדות זאָלן זיין באופן
אחר — פונדעסטוועגן איז די אמונה
אַליין געבליבן סתים און העכער פון
שכל (גליא):

דער אַלטער רבי האָט אויפגעטאָן אַז
די אמונה וקב"ע שלמעלה מן השכל
זאָלן דורכנעמען דעם מענטשן אינ-
גאַנצן, ביז אַז זיי גופא זאָלן אַראָפּ-
קומען און נתאחד ווערן מיט גליא
דנשמתא: אין שכל גופא זאָלן זיך
אַפלייגן און דערהערט ווערן די ענינים
שלמעלה מן השכל.

ה. כשם ווי ס'איז ביי יעדערן בפרט
— אַז חסידות האָט אויפגעטאָן דעם
„יפוצו מעניותיך חוצה“, דעם איחוד פון
„מעין“ שבנשמה מיטן „חוצה“ שבנשמה
— אָזוי איז עס אויך ביי אידן בכלל,
וואָס אַלע צוזאַמען זיינען זיי א „קומה
אחת שלימה“³⁰:

די „ראשי אלפי ישראל“ וועלכע
זיינען „בחי ראש ומוח“³¹ פון אידן,
זיינען בבחי „מעין“: איז אַמאָל (פאַר

און נאָכמער: די מעינות דאַרפן זיך
געפינען אין חוצה אין אַן אופן פון
„יפוצו“ — זיך פאַרשפרייטן אין חוצה,
ביז אַז יעדער פרט און נקודה פון
„חוצה“ זאָל זיין דורכגענומען דורך די
מעינות.

אָזוי ווי אַלע ענינים הויבן זיך אַן פון
תורה, איז מובן אַז אויך דער ענין פון
„יפוצו מעניותיך חוצה“ — די הפצה און
גילוי פון פנימיות התורה צו די אידן
וועלכע געפינען זיך אין חוצה — הויבט
זיך אַן דערמיט וואָס די מעינות פון
פנימיות התורה קומען לידי גילוי אין
נגלה דתורה, ביז זיי ווערן פאַר-
איינציקט לאחדים ממש.

אויך פאַר דעם אַלטן רבי'ן זיינען
געווען גדולי ישראל וואָס זיינען געווען
גרויס אין ביידע חלקי התורה, סיי אין
נגלה דתורה און סיי אין נסתר דתורה;
ופשוט, אַז זייער לימוד נסתר דתורה
האָט אויפגעטאָן אַז זייער לימוד פון
נגלה דתורה איז געווען באופן אחר —
פונדעסטוועגן איז עס ביי זיי געווען אין
אַן אופן פון צוויי באַזונדערע חלקים,
גליא און סתים.

אין דעם איז באַשטאַנען דער אויפטו
פון אַלטן רבי'ן, אַז ער האָט מאַחד
געווען ביידע חלקי התורה לאחדים
ממש²⁶.

ד. וויבאַלד אַז „ישראל מתקשראן
באורייתא“²⁷, און נאָכמער: „היא חיינר“
און ישראל ואורייתא כולא חד — איז
מובן, אַז כשם ווי ס'איז דאָ דער ענין פון
„יפוצו מעניותיך חוצה“ אין תורה —
דער איחוד פון סתים וגליא באורייתא,

(28) ראה עדין לקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.

(29) ראה באריכה לקו"ש שם בכלליות יותר
(ד-מעניותיך קאי על הנשמה והחוצה על הגוף).

(30) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(31) תניא פ"ב.

(26) ראה בכ"ז לקו"ש (ח"ו ע' 37. חט"ז ס"ע 38

ואילך. ועוד.) ויש"נ.

(27) ראה זח"ג עג, א. וראה לקו"ת נצבים מו, א.

ובכ"מ.

שטאנדיק, אז וויבאלד י"ט כסלו האט אויפגעטאן א חידוש אין תורה, האט זיך ממילא אויפגעטאן בדגמא לזה אויך אין וועלט.

והביאור: עס איז ידוע, אז מצד (העלם פון) עולם אליין קען מען נאר צוקומען צום אור אלקי וואס איז מלוּבש אין וועלט, צום שם אלקים (בגימטריא הטבע) — דורך התבוננות אין עניני העולם כו' קען מען צוקומען צו דער ידיעה והכרה אז יש מנהיג לבירה זו³⁵; אבער ניט צום שם הוי' וואס איז העכער פון וועלט³⁶.

און הגם אז ס'איז דא דער גילוי פון שם הוי' אין וועלט, דורך די נסים וואס קומען פאר מזמן לזמן, פונדעסטוועג, איז דאס ניט שייך צו וועלט גופא, ואדרבה: דאס איז אז ענין פון שידוד הטבע והעולם.

חסידות האט אויפגעטאן, אז אין וועלט גופא זאל זיין דער גילוי אלקות וואס איז העכער פון וועלט; וואס דער-פאר איז חסידות מבאר אויך בהסברה פון שכל אנושי — מיט משלים וכו' פון עניני העולם³⁷ — ווי וועלט איז מיוחד מיטן אור אלקי וואס איז העכער פון וועלט.

ז. וי"ל, אז דערמיט איז מבואר וואס דער אלטער רבי שרייבט אין זיין באוואוסטן בריף³⁸, אז די גאולה פון י"ט כסלו איז געווען אין אז אופן פון

גילוי החסידות) געווען דער סדר, אז די גדולי ישראל זיינען געווען אפגע-זונדערט אין זייערע ד' אמות. אמת טאקע, אז זיי האבן געהאט א השפעה אויף כללות עם ישראל

— צי דורך תורה, וואס מ'פלעגט פון זיי לערנען, אדער דורך אפּלערנען זיך פון זיי הנהגות טובות וכו' —

דאך זיינען זיי אליין בכלל געווען אפגעשלאסן פונעם „חוצה“; ס'איז נאר וואס זיי האבן געהאט א ווירקונג אויף כללות עם ישראל (און אויף פרטי בני").

דער סדר העבודה פון „יפוצו מעינותיך חוצה“ האט אויפגעטאן, אז די גדולי ישראל זאלן ניט זיין אפגעשלאסן אין זייערע ד' אמות³², נאר זיי אליין זאלן אריינקומען אין „חוצה“; און אין „חוצה“ זאלן זיי זען בעני עמם וואס „אין עני אלא בדעה“³³ — און ריידן מיט „עני“ אויף דעם לשון און מיט די אותיות וואס יענער פארשטייט.

נאך מער: וויבאלד אז די „מעינות“ דארפן דערגרייכן יעדער נקודה און פרט פון דעם „חוצה“, איז מובן, אז דאס איז כולל אז די גדולי ישראל גיבן זיך אפ אויך מיט די ענינים גשמיים פון עם ישראל.

ו. תורה איז דאך די נשמה פון דער וועלט, ווי חז"ל³⁴ זאגן אז די וועלט איז באשאפן געווארן „בשביל התורה שנקראת ראשית“, איז דערפון פאר-

(35) ראה ב"ר ר"פ לך.

(36) וכידוע בענין האמונה דאז'ע שהיא רק בבחי' ממכ"ע — ראה בפרטיות ס' הערכים-חב"ד (כרך ב') ערך אוה"ע ס"ב. ושי"נ.

(37) ראה ד"ה מצה זו תש"ז פ"ב. ובכ"מ. ולהעיר ג"כ מתניא פליג: וכמי שגיב במ"א משל גשמי לזה וכו'.

(38) נדפס בבית רבי ח"א פי"ח אג"ק שלו סלי"ח. ס' התולדות — אדה"ע ר"ח (בהוצאת תשמ"ז — ח"ג ע' 720).

(32) ראה ס' השיחות הש"ת (ע' 111 ואילך. נעתק בהיום יום ע' נ): „אמאל איז דער רבי — דער ראש מתיבתא און גאון געווען עלענט און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מיט געווען .. וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.“

(33) נדרים מא, א.

(34) פרשי' בראשית א, א. וראה ב"ר פ"א, ד.

(א) נסים וואס זיינען מלוכש אין דרכי הטבע, ביז אַז ס'איז נישט קענטיק אַז ס'איז אַ נס (ווי דער נס פון פורים); וואָס הגם דאָס איז אַ הנהגה פון שם הוי, וויבאַלד עס זעט זיך אין דעם די השגח"פּ — איז דאָס אַבער אין אַן אופן פון, כביכול, קטנות כנ"ל.

(ב) נסים גלויים, זיי האָבן אַבער אַ שייכות און אחיזה אין טבע; וי"ל אַז ע"ד זה איז אויך כיבוש יריחו דורך יהושע; נאָך דעם נס פון נפילת החומה, אַ נס וואָס איז נישט געווען מלוכש אין דרכי הטבע, איז ויעל העם גוי ויחרימו גוי' 19 חרב — אַן אחיזה אין טבע. ובפרטיות יותר — מלחמת מדין: החלצו מאתכם אנשים לצבא גוי' ויצבאו גוי' און צוזאמען דערמיט "ולא נפקד ממנו איש" 45, אַ מלחמה וואָס איז נישט קיין טבע'דיקע.

[ע"ד הסיפור הידוע, אַז אַמאָל איז צום אַלטן רבי'ן געקומען אַ חולה, וואָס אַלע דאָקטוירים האָבן פאַר אים נישט געפונען קיין רפואה. האָט דער אַלטער רבי געזאָגט אַז ער זאָל עסן אַ האַלבע שמורה־מצה מיט וואַסער — און ער איז געזונט געוואָרן.]

לכאורה איז עס אַ סתירה מיני' ובי: עס איז אַז עש"י וואָס פועל'ט בגוף החולה, מחזק הבריאות: אַבער פון דער צווייטער זייט איז, בדרכי הטבע, האָבן שמורה מיט וואַסער קיין שייכות נישט צו רפואה פאַר אַ חולה (וואָס דאָקטוירים האָבן אים אָפּגעזאָגט) ?

נאָר, כנ"ל: די רפואה איז געווען אַן ענין וואָס איז העכער פון טבע, אַבער אין אַן אופן פון האָבן אַן אחיזה אין טבע.]

(ג) נסים וואָס האָבן אפילו נישט קיין אחיזה אין טבע, אַזוי ווי דער נצחון נסי

„הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ“ 39:

אין דעם סדר הנהגה ווי דער אויב-ערשטער פירט די וועלט, זיינען פאַראַן צוויי אופנים: (א) הנהגה עפ"י טבע, אין וועלכער עס זעט זיך נישט אַן בגלוי דער חיות אלקי, וואָס די הנהגה קומט מצד דעם שם אלקים. (ב) השגחה פרטית בגלוי, אַז אין דער הנהגה הטבע איז ניכר דער אור וחיות אלקי און די השגחה פרטית, וואָס די הנהגה נעמט זיך פון שם הוי' 40.

און אין דער הנהגה פון שם הוי' גופא זיינען פאַראַן פאַרשידענע אופנים 40: (א) אין אַן אופן פון, כביכול, „קטנות“ — אַז די השגחה פרטית ווערט דערהערט אין אַ הנהגה בדרכי הטבע; (ב) אין אַן אופן פון „גדלות“ („הגדיל וכו'") — ווען דאָס ווערט דערהערט און אַנטפלעקט אין אַ הנהגה וואָס איז העכער פון טבע, ע"ד מחז"ל 41: דבר גדול מעשה מרכבה.

אַבער אויך „הגדיל“ ווייזט אויף אַ הנהגה וואָס האָט אַן ערך ושייכות צו דער הנהגה פון „קטנות“ — ס'איז אין דעם זעלבן סוג נאָר גרעסער, אַמאָל — אַ סך גרעסער, אַבער נישט באין ערוך פון הנהגת הטבע. (ג) די הנהגה אין אַן אופן פון „הפליא“, וואָס איז מובדל פון הנהגת הטבע 42.

ח. אַט די דריי אופני הנהגה פון שם הוי', זיינען די דריי סוגים אין נסים 43:

(39) בבית רבי שם הגירסא: הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ כי הגדיל והפליא ה' לעשות בארץ כי ה' הפליא והגדיל להעשות בארץ.

(40) ראה ד"ה צהר תעשה תרע"ג ועוד.

(41) סוכה כח, א. וראה רמב"ם הל' יסודות ספ"ד, ד"ב קטן הויות דאבי ורבא, הם הטובה .. ליישוב העולם הזה כ"ו.

(42) ראה שער האמונה פס"ז (כט, ב ואל"ך).

(43) עיין בדי' ועתה אם נא פ' תשא רע"ח, ש"ל שגם בנסים שלמעלה מהטבע יש מדרג.

(44) יהושע ג, כ"א.

(45) מטות לא, ג"ז, שם, מט.

יוד. ס'איז ידוע⁴⁹, אז דער כח צו מחבר זיין סתים און גליא שבתורה — כאטש אז תורה אליין טיילט זיי אין צוויי באזונדערע חלקים, און דער חלק פון פנימיות התורה ווערט אנגערופן סתים (אז עפ"י תורה איז עס ניט גליא) — נעמט זיך דערפון וואס דער אלטער רבי האט ממשיך געווען „עצם פנימיות התורה“⁵⁰:

די התחלקות צווישן סתים וגליא דתורה איז נאך מצד דער „התפשטות“ פון תורה, וואס יעדער ענין איז מוגדר אין זיין ציור; אבער מצד דעם עצם פון תורה („עצם פנימיות התורה“) איז ניטא קיין התחלקות און הגדרות — דער עצם פון תורה איז די עצמות הן פון סתים און הן פון גליא דתורה, און דעריבער קען מצד דעם ווערן דער חיבור פון סתים וגליא.

מהדוגמאות לדבר בהלכה: אין תורה איז ע"פ דין דא פון קלה שבקלות ביז חמורה שבחמורות, און צוזאמען דער-מיט איז א פס"ד ברור⁵¹. „האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה. וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה“ — און קיין אונטערשייד וועלכע תיבה אָדער וועלכן פירוש.

יא. עד"ז איז עס אויך ביי אידן⁵²

(49) ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע — י"ט כסלו עטרי"ח). וראה גם לקוטי לרי"צ אגרות ע' רכב. קונטרס ענינה של תורת החסידות הערה 40. לקו"ש חס"י שבעה ערה 26. (50) ל' המאמר ד"ה פדה בשלום שם. וראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות, שתורת החסידות ענינה גילוי בחי' יחידה, שהיא עצם דתורה, עיי"ש בארוכה.

(50*) רמב"ם ה"ל תשובה פ"ג ה"ח.

(51) להעיר ממכ' כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

אינעם אופן ווי חזק' האט געזאגט: „אני ישן על מטתי“ און וועט מנצח זיין⁴⁷.

ט. דאס איז אויך דער דיוק הלשון „הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ“:

דער גילוי אור החסידות פון י"ט כסלו האט אויפגעטאן ניט נאך די הארה פון הוי' (סתם — אין אן אופן פון, כביכול, „קטנות“, בדרכי הטבע), און ניט נאך דעם ענין פון „הגדיל“ וואס האט א שייכות צו טבע, נאך אינעם אופן פון „הפליא ה'“, וואס איז לגמרי העכער פון טבע.

לאידך גיסא איז דער אלטער רבי מסיים „לעשות בארץ“ — ווייל די כוונה און תכלית פון תורת החסידות איז צו אראפטרעגן דעם ענין פון „הפליא הוי'“ — דעם אור אלקי וואס האט ניט קיין שייכות צו טבע — אין ארץ גופא⁴⁸.

(46) איכיר פ"ד, טו.

(47) וראה ד"ה ובבואה לפני המלך תרנ"ד: ראיתי בשם א' מהגדולים מי שיש לו צרה גדולה ר"ל צריך לבטוח בה' והיינו שלא יתפלל ע"ז ולא יעשה שום דבר כמו הילוך למקוה וכדומה כ"א לבטוח בה' כ"י ור"ל שזה"ע שתיקה שהוא ביטול גדול (אשטאקער אוועקלייג).

(48) שוהו מה שאדה"ז ממשיך שם במכתבו: „... נתגלגל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל השרים והעמים...“ וענו ואמרו על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאה בעינינו כ"י — היינו, שגם אוה"ע הכירו הענין ד„הפליא ה' כ"י“. וראה לקו"ש חכיה ע' 186 ואל"ך.

ולהעיר ג"כ מהידוע (בנוגע הגאולה ד"ס כסלו) שאדה"ז לא רצה „להמתיק הדינים בהעברת היד על המצח ועל הפנים“ (מכ' אדה"ז — נעקח בבית רבי ח"א פכ"א, אג"ק שלו סי' ס, ס' התולדות אדה"ז ע' רנו (בהוצאת תשמ"ז — חיד' ע' 1021)) כ"א ע"י השתוללות בטבע דוקא — היינו, דזה שגם אדה"ע יכירו הענין ד„הפליא כ"י“ הוא (לא ע"י ביטול מציאותם, כ"א ע"י התלבשות וכו'). וראה לקו"ש שם ע' 198 ואל"ך.

(*) וראה ג"כ רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר — נעקחה בס' התולדות שם ע' רי (בהוצאת תשמ"ז — חיד' ע' 702) הערה 7.

און בדוגמא לזה איז עס אויך אין וועלט⁵⁶ (כנ"ל סעיף ו'): מצד אורות וגילויים קען ניט זיין בגלוי דער חיבור פון וועלט מיטן אור אלקי שלמעלה מן העולמות, וואָרם וויבאלד ער איז מוגדר אין גדר האור והגילוי, קען ער ניט נתגלה ווערן אין עולם (עולם מל' העולם): דוקא מצד עצמותו ית' ⁵⁷ וואָס ער איז אמיתית המציאות און איז נושא הכל, קען זיין די מציאות פון אַ יש און דאָר זאל דער יש גופא זיין מיוחד מיטן אויבערשטן בתכלית היחוד⁵⁷.

יב. דער אויפטו פון „יפוצו מעינות תיך חוצה“ — אַז דער עצם („מעין“) זאל נתאחד ווערן מיטן „חוצה“ — דריקט זיך אויס דוקא ווען די מעינות קומען אָן אין אַזאָ חוצה וואָס איז (בל' כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁸) „ניט אין דעם מקום המוכשר“:

דאָס וואָס די מעינות קענען אדורכ-נעמען אויך אַזאָ „חוצה“, וואָס איז מצ"ע ניט קיין כלי און אפילו ניט קיין „מקום המוכשר“ צו די מעינות⁵⁹ — איז עס נאָר צוליבן גילוי העצם פון די

הוא הענין דאהבת ישראל (ראה ס' הערכים-חב"ד (כרך א') בערכו ס"ט. ושינ') — כי אמיתיות האחדות

של כל ישראל נתגלה ע"י תורת החסידות.

(56) עפ"י המבואר בפנים יומתק ג"כ מה ש"יפוצו מעינותיך חוצה" הוא הכנה לאתי מר' (נסמך לעיל הערה 21) — כי בביאת המשיח תושלם כוונת הבריאה דלהיות לו ית' דירה בתחתונים, דדירה היינו לעצמותו ית' (המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ג ע.) ובכ"מ).

ועפ"י הידוע דעשיית הדירה היא ע"י נשי ותורה (סד"ה י"ט של ר"ה תרס"ו (ע' ח.) ובכ"מ) — יומתק המבואר בפנים השיחה, שהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" (המשכת העצם בחוצה) שנתחדש ב"ט כסלו, הוא הן בתורה והן בנשי.

(57) ראה לקי"ש ח"ד ע' 1335 ובהערה 7 שם. וראה גם אהוד' אחרי (כרך ב') ע' תקס"ד.

(58) שיחת שמחת ת"ר"ץ (לקי"ד ח"ב שיא, ב).

(59) ראה שיחת שמחת שם (שכח, א ואל"ך): באַ אַזעלכע וואָס .. זיינען .. פאַרשטייטן געוואָרן אין

(כנ"ל סעיף ד-ה, אַז י"ט כסלו האָט אויך אויפגעטאָן דעם איחוד פון סתים וגליא שבנשמתא): דורך גילוי תורת החסידות — וואָס האָט אויפגעטאָן די המשכה פון „עצם פנימיות התורה“ — איז נמשך געוואָרן דער גילוי פון עצם הנשמה⁶², בחי' יחידה: און דערביכער האָט עס אויפגעטאָן דעם חיבור פון סתים וגליא שבנשמתא —

ובעבודה: די אמונה וקב"ע זאָלן דורכנעמען די כחות הפנימיים פונעם אדם — ווייל דער גילוי פון עצם הנשמה איז דער גילוי העצם אויך פון אַלע (ובמילא נעמט עס דורך אַלע) כחות האדם⁶³.

[און אזוי אויך בנוגע כללות ישראל: דאָס וואָס י"ט כסלו האָט געגעבן דעם כח אַז „ראשי אלפי ישראל“ זאָלן שטיין בגלוי בקירוב און נאָכמער — בהת-אחדות מיט אַלע אידן, איז עס דערפאַר ווייל דעמאָלט איז נמשך געוואָרן דער גילוי פון בחי' יחידה הכללית פון כללות ישראל, וואָס מצד דעם איז דער קישור וחיבור פון דער „קומה אחת שלימה“ פון אידן ביז אין אַן אופן פון „יחיד“⁶⁴].

(נדפס בקונטרס מעין ע' 17. היום יום ע' ד'. אג"ק שלו ח"א ע' רסא"ב): „להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורה ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה שיאר בפנימיות נפשנו וכו'“. וראה לקמן הערה 56.

(52) ראה ס' השיחות תשי"ג (ע' 59. ובהנשמן שם), ד.ספר התניא תושב"כ של תורת חסידות חב"ד .. תניא שהוא אותי' איתן יעורר את האיתן שבנשמה. (53) ראה לקי"ש ח"א ע' 131 ואל"ך (בענין חזקיה מעבר לעבר). ושם ע' 5.

(54) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (אג"ק שלו ח"ד ע' רצט) בשם אביו כ"ק אדמו"ר ז"ע, להתקשרות רבי וחסיד היא למעלה מששת הענינים — אב וכן, עצם והתפשטות, מאור ואור, היולי וגילוי, עלה ועלול, אין יש — וכוללת אותם. וראה גם לקי"ד ח"א ג, א. ס' השיחות השית ע' 89.

(55) וזהו ג"כ הטעם מה שא' יסודות החסידות

יאר, "ולילה כיום יאר".

יג. עפ"י כל הנ"ל איז אויך מובן דער קשר צווישן די צוויי פירושים אין "ויותר יעקב לבדו" (א) "לכדו", (ב) ע"ד "ונשגב ה' לבדו":

דווקא אין דעם בירור פון די "פכין קטנים" — די בירורים היותר קטנים ותחתונים⁶³, תכלית החושך והעלם והסתר⁶⁴ — איז ניכר ונגרש דער תוכן ונקודת הענין פון "ונשגב ה' לבדו" — אמיתית, אחדותו של הקב"ה .. שהוא לבדו הוא" שמצד עצמותו ית'⁶⁵ — אז די מציאות היש איז ניט קיין סתירה צו אחדותו של הקב"ה, ווארום מצד עצמותו ית' איז די עצמות המציאות פון "יש הנברא" — דער "יש האמיתי"⁶⁶.

(משניות ש"פ וישלח תשכ"ז,
י"ט כסלו תשי"א, תשכ"ה)

63 וזהו ג"כ מה שממשיך בגמ' (חולין שם): (שנשתייר על פכין קטנים) מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממנום יותר מגופם — והיינו, כי בממנון של ישראל ישנו, ניוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו (כר שם טוב סי' ריח. אית' להה"מ קא, ד): ולכן, חביב עליהם ממנום יותר מגופם, מצד המעלה שבבירורים הכי תחתונים — "ממונם" (חלקם בעולם) שלמטה מגופם.

64 ראה מאריא אות פ' סי' (הובא באוה"ת פרשתנו רמא, א): "פכין קטנים ניוצין מלכי דמיתו". וראה הערה הבאה.

65 ראה תרי"ח סוף פרשתנו (נו, ד): "וזהו ויותר יעקב לבדו כמו שהוא בשרשו בעצמות אא"ס .. ע"כ ביכולתו לברר ולהפך חשוכא לנהורא כר". ועפ"י המבואר שם, ד"פכין קטנים .. הן כלים דתוה שנפלו למטה כר", והכח לבררם הוא מצד "ויותר יעקב לבדו", מצד שרשו בעצמות ממש — מובן ג"כ הקשר בין המבואר בפנים (דהגילוי דייט כסלו הוא ע"ד הענין ד"יותר יעקב לבדו") להמבואר בשחת י"ט כסלו תשי"ד (הנסמן לעיל הערה 13): אין פרשת וישלח האט דאס (י"ט כסלו) א שייכות צום פסוק ואלה המלכים אשר מלכו וגר, ווייל י"ט כסלו איז א תימן צו שבירת הכלים דתוה. 66 ביאורו (לאדאמ"צ) מג, ג. ד"ה ולקחתם לכם תרסי"א. ועד.

מעניות⁶⁰, וואס זייענדיק דער "עצם" פון אלקות און אמיתית המציאות, איז ער דער עצם ואמיתית המציאות פון אלע נבראים, און דעריבער נעמט עס דורך אויך אט דעם "חוצה" וואס (מצ"ע) איז ער ניט קיין "מקום המוכשר".

און דאס איז דער קשר צווישן די צוויי הסברות אויף גילוי תורת החסידות אין דורות האחרונים (א) מצד דעם גודל החושך פון די דורות, (ב) ס'איז א "טעימה" פון די גילויים דלעתיד:

דער גילוי פון "עצם פנימיות התורה" דריקט זיך אויס אין דעם וואס עס קען באלייכטן אויך דעם חושך פון דורות האחרונים, ביז מהפך זיין אויך אט דעם חושך לאור;

און דערמיט גופא איז מובן פארוואס די "טעימה" פון תורתו של משיח (אין "ערב שבת לאחר חצות") איז פאר- בונדן דוקא מיטן זמן ווען סיוערט גרעסער דער חושך הגלות, ביז צו חושך כפול ומכופל פון דרא דעקבתא דמשיחא — ווייל דווקא אין דעם⁶¹ דריקט זיך אויס דער כח עצמי (בדרך טעימה) פון תורתו של משיח ("עצם פנימיות התורה"), צו דורכלייכטן דעם גרעסטן חושך⁶², ביז אז החושך עצמו

חוצה .. עס רעדט זיך ניט וועגן חסידות .. עס רעדט זיך מכח טהרת המשפחה, הנחת תפילין, שמירת שבת, מאכלות כשרות .. און דאס זאגט משיח אז אין דעם חוצה איז פאראן מעינותיך .. די גרויסע ירושה .. די פניטעלע פון דעם והאמונה .. 60 ראה ג"כ לקרש חט"י ע' 38 ובהנשמן שם. 61 וראה מכתב כ"ק אדמו"ר נ"ע (הנסמן לעיל הערה 15) שוה ע"ד ריבוי תורה שנתוסף בלוחות שניות, שדוקא מפני שירדו במדרגתו ע"כ צריכים לריבוי תורה ששרשה במדרגה גבוה יותר. והיינו, שהגילוי ד"ריבוי תורה" היא דוקא במצב ד"ירדו במדרגתו כר".

62 להעיר מפלח הרמון פרשתנו (צד, ד): עלות השחר שהיא גאולה העתידה שנמשל לשחר שהוא אור הבוקע מתכלית החושך כר.

וישלח ז

ער זאל זיין א בר-שכל אויך פאר י"ג שנה, פונדעסטוועגן, וויבאלד אים פעלט די שלימות הדעת וההרגש — ער האט נאך ניט די הכרה והרגשה סיי אין דער טייערקייט און מעלה פון קיום המצוות און סיי אין דעם חסרון אין העדר הקיום זייערן

[ווי מען גיט דערויף די דוגמא אויך פון „מילי דעלמא“, אז אפילו ווען דער קטן (פאר י"ג שנה) פארשטייט גוט די מעלה פון ממון וגדולה, פונדעסט-וועגן, „אמיתת הענין של ממון וגדולה רחוק ממנו“ — ער איז נאך ווייט פון צו האבן אין זיי אן אמת'ע הכרה און הרגש ווי א גדול. און אזוי אויך אין דעם היפך דערפון, אין „שפלות ודלות“, אז כאטש ער פארשטייט זייער חסרון, איז עס ביי אים ניט ווי ביי א גדול וואס איז „מרגיש היטב חסרון השפלות והדלות כו“]

דעריבער איז ער ניט פאראנט-ווארטלעך פאר זיינע מעשים און הנהגה און מ'קען אויף אים ניט ארופלייגן דעם חוב המצוות.

ב. רבותינו נשיאנו האבן¹⁰ כו"כ פעמים ביי חגיגת בר-מצוה געזאגט א מאמר אנהייבענדיק מיטן פסוק¹¹ „נעשה אדם“¹². איז דערפון פארשטאנדיק, אז דער ענין פון א בר-מצוה האט א שייכות אויך צו דער מדריגה פון „אדם“, וואס

א. אין פסוק¹ „ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו גו“ זאגן חז"ל, אז זיי זיינען דאן געווען דרייצן יאָר אלט² — און פון דעם לערנט מען ארויס דעם דין פון „בן שלש עשרה למצות“: וויבאלד צו י"ג שנה ווערט מען אנגערופן איש³, וואס ווייזט אויף גדלות⁴: [ווי עס שטייט⁵ „מי שמך לאיש גו“, וחזקת והיית לאיש“] — ד.ה. אז צו י"ג שנה דערגרייכט ער צו דער מעלה פון א דערוואקסענעם, פון א גדול אין (שכל און) דיעה⁶ — דעריבער ווערט ער דאן מחוייב בכל המצוות.

און כאטש⁷ עס קען זיין א מציאות, אז

- (1) פרשתנו לד, כה.
- (2) ב"ר פ"ה, יוד. מדרש לקח טוב ושכל טוב כאן (ע"פ החשבון — ובאופן שונה זמ"ז). בהנשמן בהערה הבאה.
- (3) רש"י נזיר (כט, ב) ד"ה ור' יוסי. רש"י ורע"ב אבות פ"ה מ"א (לגירסת אדה"ז בסידורו — מ"ב). מחזור ויטרי שם. — וידועה הקושיא (ש"ת מהר"ל סנ"א): מנלן דפחות מ"ג לא הוי איש, ועוד דדורות הראשונות ילדו בח'. — וראה לקמן הערה 22.
- (4) אבות שם. רמב"ם הל' שבתות עשור פ"ב ה"א. ובכ"ח (ראה אנציקלופדי תלמודית ע' גדול ע' קלח, ושי"ן).
- (5) בלשון הרמב"ם הל' אישות פ"ב ה"י: נקרא גדול ונקרא איש.
- (6) ברש"י ורע"ב לאבות שם: דכתיב איש או אשר יעשו .. ואינו קרוי איש עד שהוא בן י"ג כו' — ואיך זה שדוקא „איש“ מחוייב במצות הוא לימוד מקרא. אבל אין הכרח כלל לומר שהוא גזירת הכתוב בלי טעם.
- (7) שמות ב, יד (וכפרש"י ורבינו בח"י שם — והוא דלא כמ"ש במשירי שם). מ"א ב, ב. וראה ספר השרשים להרד"ק ע' איש.
- (8) ראה אנציקלופדי תלמודית ע' הנ"ל בתחילתו, ושי"ן.
- (9) ראה בכ"ז קונטרס התפלה פ"ה ע' 15 ואילך.
- (10) סה"מ עתיר ע' קטו. המשך תעריב ח"ג ע' ארכו.

- (9) קונטרס התפלה שם ע' 16. סה"מ עתיר שם. המשך תעריב שם.
- (10) לדוגמא — נעשה אדם תר"ם.
- (11) בראשית א, כו.
- (12) סיפר כ"כ מו"ח אדמו"ר אשר די בר מצוה מאמרים פלעגט מען (אצל הנשיאים) אנהייבן נעשה אדם (וכשניתן המאמר להעתיק השמיטו לפעמים את ההתחלה).